

Гук Владислава Володимирівна,

курсант четвертого курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Нагорна Олена Олександрівна,

викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОРЯДОК СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ ЯК СЕГМЕНТ ПРИВАТНОГО ПРАВА: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У сучасній вітчизняній системі права під впливом міжнародних нормативно-правових актів значна увага приділяється дотриманню прав і свобод людини. Переважно це здійснюється в контексті максимального забезпечення особистої недоторканності і невтручання у приватне життя, що гарантує свободу дій людини і громадянина. Держава виступає гарантом прав і свобод, які зазначені у Конституції України, тобто відносини між особою і державою обов'язково будуються на основі норм приватного права.

Приватне право кожної особи є фундаментальним правом, яке визначено Загальною декларацією прав людини ООН, Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, а також численна кількість інших нормативно-правових актів міжнародного значення. Поняття «приватного права» актуальне у світовій системі права, тому що воно нерозривно пов'язане із людською гідністю, свободою слова та волевиявлення. Останнім часом зростає важливість, різнобічність та складність цього фундаментального права.

Найбільшим сегментом приватного права є норми цивільного права, які регулюють відносини між окремими особами незалежно від їх правового статусу у різних сферах діяльності суспільства. Зокрема, і в спадковому праві норми застосовуються в аспекті забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина. Особливо часто такі питання пов'язані зі складанням заповіту, а також розподілення ролей учасників цього процесу.

Спадкове право – це один із центральних інститутів цивільного права. Даний інститут має тісний зв'язок із іншими цивільно-правовими інститутами в системі цивільного законодавства, зокрема, досить активно корелює із інститутом права власності, а саме приватної. Питання спадкового права, починаючи від загальних концептуальних постулатів і до застосування норм даного інституту на практиці, потребує ретельного вивчення і нормативного обґрунтування. Дана наукова концепція вже вдало виражена у нормах Цивільного кодексу України, але вітчизняна правова система потребує постійного вдосконалення і нових теоретичних положень для подальшого будівництва нормативної бази конкретного питання. Це пов'язано із неперервним модернуванням всіх сфер діяльності держави і суспільства. Саме тому незмінно актуальним є питання розгляду перш за все загальних закономірностей правовідносин, які виникають у зв'язку із складанням заповіту.

Метою тези є аналіз і синтезування базових особливостей правовідносин в аспекті їх загальних закономірностей. Мета досягається шляхом звернення до міждисциплінарного зв'язку.

У науковій літературі з цивільного права «спадкові правовідносини визначають як відносини, які виникають з приводу реалізації відповідними суб'єктами спадкових прав» [1].

Відносини спадкування за заповітом виникають у випадку смерті громадянина або оголошення його у встановленому порядку померлим. З цими юридичними фактами закон пов'язує появу у спадкоємців суб'єктивного права на прийняття спадщини, а у всіх інших осіб – обов'язок не перешкоджати їм у здійсненні цього права. Загалом спадкові правовідносини мають абсолютний характер і спрямовані на наступництво за заповітом цивільних прав і обов'язків від однієї особи – спадкодавця до іншої – його спадкоємця [2].

Одним з основних елементів спадкових відносин є їх суб'єкт. До суб'єктів спадкових відносин належать спадкодавці та спадкоємці. Особливістю суб'єктів спадкових відносин є приналежність до них особи-спадкоємця, воля якого, незважаючи на те, що спадкові відносини виникають лише після його смерті, значно впливає на динаміку спадкових правовідносин [3].

У спадкуванні за заповітом дієздатність спадкодавця прямо впливає на дійсність заповіту. У Цивільному кодексі зазначається, що право на складання заповіту має особа з повною цивільною дієздатністю, яка розуміє значення своїх дій, тому забороняється будь-який вплив на свідомість людини під час складання заповіту. Реалізація цього права здійснюється особисто, без представників [4].

При цьому, як вважає О.В. Дзера, згода спадкодавця на виникнення правовідносин, пов'язаних зі спадкуванню за заповітом, полягає в складанні ним заповіту, який може містити розпорядження як стосовно юридичної долі належного йому майна, зумовлюючи таким чином виникнення правовідносин для певних осіб, так і стосовно позбавлення потенційних спадкоємців права спадкування, тобто спричиняти неможливість виникнення для них цих правовідносин [5].

Другим суб'єктом спадкових відносин є спадкоємці, суб'єктний склад яких значно ширший, ніж суб'єктний склад спадкодавців. Відповідно до статті 1235 Цивільного кодексу України спадкодавець може призначити спадкоємцем будь-якого учасника цивільних правовідносин [4].

Науковий інтерес становить звернення уваги на суд як орган правосуддя і у передбачених законом випадках учасником правовідносин, пов'язаних зі складанням заповіту. Наприклад, вирішення спорів тлумачення заповіту, визнання заповіту недійсним тощо. тому важливим є питання обґрунтування ролі суду у правовідносинах, пов'язаних зі складанням заповіту шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту (пленуму, роз'яснення тощо) [4].

Другим елементом спадкових правовідносин є їх об'єкт, яким є спадщина або спадкова маса. Спадщина складається з сукупності прав та обов'язків спадкодавця, які переходять після його смерті до спадкоємців. До складу спадщини входять усі права та обов'язки, які належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті, за винятком тих, які взагалі не можуть переходити в спадщину: спадковий актив і спадковий пасив [6].

Змістом спадкових правовідносин, тобто їх третім елементом, є права та обов'язки їх учасників. Досить широкий спектр прав і обов'язків має спадкоємець. Це пов'язано із способом впливу на правовідносини, пов'язані зі складанням заповіту: негативний (право на відмову від прийняття спадщини тощо) і позитивний (право прийняти спадщину; право звертатися до нотаріуса із заявами і пропозиціями; права, що виникають зі спадщини тощо). І поряд з тим, обов'язки, які має виконати спадкоємець для дотримання процедури прийняття спадщини за заповітом. Що стосується прав та обов'язків спадкодавця, то, на нашу думку, для виникнення правовідносин за заповітом мають значення лише права спадкодавця (право на складання або відмову від складання заповіту; під призначення спадкоємця; встановлення умов у заповіті; призначити виконавця; покласти заповідальний відказ тощо) [4].

Отже, правовідносини, які пов'язані зі складанням заповіту характеризуються загальними закономірностями, які притаманні цивільним правовідносинам взагалі. Однак у той же час вказані відносини мають свої особливості, які вирізняють їх з числа інших цивільних правовідносин спадкового права. Саме тому сучасна наука цивільного права має поставити наголоси на ключових теоретичних концептуальних засадах, таким чином адаптувавши норми спадкового права до змінення і доповнення їх в майбутньому з метою гарантування і дотримання прав людини. Дане дослідження є короткою пропозицією для подальшої розробки і всебічного дослідження питання, пов'язаного із регулюванням правовідносин складання заповіту.

Бібліографічні посилання:

1. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України : підручник. вид. 3, перероб. і доп. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.В. Старцев. К. : Істина, 2011. 808 с.
2. Шевчук Л.В. Заповіт як підстава виникнення правонаступництва в цивільному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03/ Л.В. Шевчук; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2001. 17с.

3. Чуйкова В.Ю. Спадкування за заповітом: проблеми судової практики// Нова Конституція України і проблеми вдосконалення законодавства: Зб. наук. праць. Х.,1997. 81с.
4. Цивільний кодекс України (офіційний текст). К., 2018. 448 с.
5. Цивільне право України : підручник: у 2-х кн. / О.В. Дзера, Н.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. К. : Юрінком Інтер, 2002. Кн. 2. 640 с. URL: <http://all-books.biz/pravo-grajdanskoe/spadkovi-pravovidnosini.html> (дата звернення: 08.04.2019).
6. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні : Становлення і розвиток : *монографія* / Заїка Ю. О. 2-ге вид. К. : КНТ, 2007. 288 с.

Єрмоїна Влада Вадимівна,

студентка юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені
О. Гончара

Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, трудового та
господарського права

Дніпровського національного університету
імені О. Гончара

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Земля є національним багатством та основним засобом виробництва у сільському господарстві, тому враховуючи основні властивості земель як обмеженість у просторі та родючість, питання про правильне використання земель в Україні набуває позачергового значення. Це питання, на сьогодні, має багато різних аспектів, але головні з них є економічний, екологічний, технологічний та організаційний. На даний момент рівень використання земель сільськогосподарського призначення настільки критичний, що подальша деградація земельних ресурсів може мати катастрофічні наслідки, які безперечно, позначатимуться на здоров'ї нації та на загальному рівні продовольчої безпеки країни.

В умовах збільшення чисельності населення світу та зменшення площ, придатних для вирощування сільськогосподарських культур, Україні вкрай важливо ефективно та найбільш повно використовувати потенціал землі як однієї з конкурентних переваг вітчизняного сільського господарства. На сьогодні максимально повно використати цей потенціал може такий суб'єкт землекористування як фермерське господарство.

Під ефективністю використання земель у сільському господарстві слід розуміти, що визначити її одним показником неможливо, так як ефективність використання земель узагальнює систему показників. Варто виділити економічну (відношення отриманого ефекту та площі з урахуванням якості та віддаленості земельної ділянки), технологічну (вимірюється натуральними показниками), екологічну (введення виробництва з мінімальною шкодою для навколишнього середовища) та соціальну (пов'язана з тим, що земля є першоосновою людського життя, а для працівників у сільському господарстві – основний засіб виробництва).

Основними факторами підвищення ефективності використання фермерськими господарствами землі є система родючості землі та землеробства, продуктивність сільськогосподарського виробництва.

Варто підкреслити фактори, які сприятимуть підвищенню ефективності використання сільськогосподарських земель в Україні, це:

- Рациональна обробка ґрунтів (система машин і добрив);
- Регулювання водного режиму ;
- Система заходів щодо захисту ґрунту від водної та вітрової ерозії
- Боротьба з бур'янами, шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур;
- Вапнування кислих і гіпсування засоленіх ґрунтів;